

Ю. А. Романовська,

д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Л. В. Смоляр,

студентка кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4027-2107>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.2.82

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ У РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ДЕРЖАВИ

Yu. Romanovska,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

L. Smoliar,

Student of the Department of Finance, Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics

THE ROLE OF BANK LOANS IN THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE POST-WAR RECOVERY OF THE COUNTRY

У статті досліджено особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану та окреслено основні перешкодами, з якими зіштовхується процес кредитування суб'єктів господарювання. Проаналізована динаміку кредитування малого та середнього бізнесу. Здійснено дослідження кредитування малого та середнього бізнесу в розрізі надання кредитів в національній та іноземній валютах. Обґрунтовано коливання протягом досліджуваного періоду 2019–2024 рр. зміни процентних ставок за кредитами для малого та середнього бізнесу. Здійснено аналіз програм підтримки бізнесу, зокрема державних гарантій за кредитами, спеціальних умов для рефінансування та відстрочок, а також стимулів для банківських установ щодо надання позик малим і середнім підприємствам. Окреслено вплив Стратегії розвитку кредитування, представленого Радою з фінансової стабільності, як вагомого важеля для економічного повоєнного відновлення розвитку малого та середнього бізнесу.

Post-war reconstruction of the state is a complex and multifaceted process that requires effective coordination of resources, time and efforts. Small and medium-sized businesses have significant potential for economic recovery. Bank loans are one of the main forms of financing for business, as they allow enterprises to quickly obtain funds for the development of new projects, purchase of equipment, replenishment of working capital and other necessary investments. During the war, the development of lending to small and medium-sized businesses faces numerous obstacles, such as staff shortages, cyberattacks, cash restrictions in crisis regions, risks of non-repayment of loans and others.

Analysis of data for the period 2019–2024 shows fluctuations in the volume of bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine. In 2020, there was a significant reduction in lending, when the total amount decreased to UAH 78,057 million. This can be explained by the negative consequences of the COVID-19 pandemic, which forced small and medium-sized enterprises to reduce their activities. In 2023, there is also a new decrease in lending to UAH 83,793 million. In 2020, against the backdrop of the COVID-19 pandemic, there was a significant decrease in rates: the overall rate fell to 13.4%, with rates on loans in the national currency decreasing to 14.0%, and in foreign currency to 4.9%. This was aimed at supporting enterprises affected by the economic crisis. In 2021, interest rates fell further to 10.2%, a period of economic stabilization after the initial impact of the pandemic. However, in 2022, with the outbreak of full-scale war, rates began to rise again, reaching 12.9% overall. The hostilities led to significant economic instability, which led to increased risks and higher costs of loans for businesses. In 2023, interest rates rose sharply to 18.9%, with local currency rates rising to 19.0% and foreign currency rates to 6.2%. This reflects the worsening economic situation due to the prolonged military conflict.

Thus, the state plays an important role in stimulating banks to finance businesses by implementing loan guarantee programs, subsidizing interest rates, and creating specialized entrepreneurship support funds. In addition, international donors and financial organizations provide additional resources to support business lending in the affected regions. Business lending contributes not only to economic growth, but also to social stability.

*Ключові слова: кредитування, малий та середній бізнес, відновлення, підтримка.
Key words: lending, small and medium-sized enterprises, recovery, support.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Повоєнне відновлення держави є складним і багатогранним процесом, який потребує ефективної координації ресурсів, часу та зусиль. Одним із ключових елементів цього процесу є розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ), який традиційно виступає драйвером економічного зростання, створення робочих місць та інновацій. У цьому контексті банківські кредити відіграють важливу роль, забезпечуючи фінансові ресурси, необхідні для відновлення, масштабування та адаптації бізнесу до нових умов. Банківські кредити виступають основним джерелом фінансування для малого та середнього бізнесу; однак умови їх отримання залишаються складними через високі процентні ставки, недостатні гарантії та суворі вимоги до позичальників. Нестача доступу до фінансових ресурсів значно уповільнює відновлення бізнесу, що, в свою чергу, негативно позначається на загальному процесі економічної реконструкції країни.

Таким чином, проблема полягає в необхідності розробки та впровадження більш ефективних механізмів кредитування, здатних забезпечити малим і середнім підприємствам доступ до необхідних фінансових ресурсів на вигідних умовах. Це, безумовно, сприятиме стабільному економічному відновленню держави, підвищуючи її стійкість до зовнішніх і внутрішніх викликів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблеми кредитування бізнесу та галузей економіки України привертає увагу багатьох вітчизняних науковців, серед яких слід виділити В. Диканя, Н. Фролову, О. Крилову, О. Федорову, Г. Алексіна, І. Мурашківської, О. Лобко, М. Крупка, Д. Ванькович, М. Кульчицький та інших [1–3]. Їхні роботи охоплюють широкий спектр аспектів цієї теми, включаючи аналіз стану кредитування під час пандемії COVID-19, напрями та інструменти державної підтримки, а також роль банківського кредитування в розвитку підприємництва в повоєнному відновленні держави. Результати їхніх досліджень сприяють глибшому розумінню сучасних викликів і можливостей, пов'язаних з фінансуванням МСБ, та пропонують шляхи для оптимізації кредитних умов, покращення доступу до фінансових ресурсів та забезпечення стабільності економічного середовища країни. Попри значний обсяг досліджень, у сучасних роботах з кредитування малого та середнього бізнесу в Україні залишається кілька невирішених питань. Зокрема, недостатньо уваги приділяється напрямам дослідження кредитування як стимулятора розвитку суб'єктів господарювання у повоєнний період. Важливими залишаються питання, пов'язані з обґрунтуванням ролі держави в кредитуванні малого та середнього бізнесу України. Це свідчить про необхідність подальших досліджень, які зможуть внести вклад у розробку більш адаптив-

Таблиця 1. Динаміка кредитування малого та середнього бізнесу банків України за 2019–2024 роки, млн грн

Період	Усього	у тому числі за валютами		у тому числі за розміром суб'єкта					
				суб'єкти середнього підприємництва			суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)		
		національна валюта	іноземна валюта	усього	національна валюта	іноземна валюта	усього	національна валюта	іноземна валюта
2019	104943	75614	29328	15655	8797	6859	22880	12162	10718
2020	78057	56868	21189	16068	9377	6691	15306	9667	5369
2021	110776	67865	42911	39757	21511	18247	18035	7972	10063
2022	109275	79117	30158	46270	31375	14894	5710	4840	870
2023	83793	61762	22031	34112	19167	14944	15132	14252	880
2024 до серпня	103835	95319	8516	34184	32561	1624	13755	10870	2885

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [7–8].

них і ефективних підходів до кредитування малого та середнього бізнесу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даної статті є дослідження ролі банківських кредитів у розвитку малого та середнього бізнесу в умовах повоєнного відновлення економіки України; аналіз кредитування бізнесу в розрізі коливання відсоткових ставок та виду валюти, а також виявлення ключових викликів, що виникають під час кредитування в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Малий та середній бізнес має значний потенціал для відновлення економіки. По-перше, МСБ здатний швидко реагувати на зміни в економічному середовищі, що є критично важливим у післявоєнний період. По-друге, такі підприємства створюють нові робочі місця, сприяючи зниженню рівня безробіття серед населення, яке постраждало від війни. По-третє, МСБ часто діє на локальному рівні, що дозволяє підтримувати економіку громад та забезпечувати базові потреби населення у продуктах, послугах і сервісах. Суб'єкти МСБ генерують до 60% ВВП, створюють близько 7 млн робочих місць і забезпечують майже 40% податкових надходжень, що робить цей сектор невід'ємною складовою економічного відродження держави [1].

У цьому контексті банківська система виступає важливим партнером для підприємств, пропонуючи доступ до фінансових ресурсів, необхідних для запуску та розширення бізнесу. Банківські кредити є однією з основних форм фінансування для МСБ, оскільки дозволяють підприємствам швидко отримати кошти на розвиток нових проєктів, закупівлю обладнання, поповнення оборотного капіталу та інші необхідні інвестиції. Особливо важливою ця підтримка стає у повоєнний період, коли бізнес стикається з новими викликами, починаючи від відновлення пошкодженої інфраструктури і закінчуючи адаптацією до нових економічних реалій та умов функціонування.

Під час війни розвиток кредитування малого та середнього бізнесу стикається з численними перешкодами, які зумовлені загальною економічною нестабільніс-

тю та специфічними викликами. На основі аналізу негативних чинників можна виділити наступні аспекти:

1. Кадровий дефіцит. Відтік робочої сили, викликаний міграцією через воєнні дії, суттєво ускладнює функціонування бізнесу. Це позначається і на банківському секторі, який відчуває нестачу кваліфікованих працівників для оцінки ризиків та супроводу кредитних програм.

2. Кібератаки як виклик для безпеки. Робота з фінансовими установами демонструє, що кіберзагрози значно обмежують здатність банків обслуговувати клієнтів. Постійна загроза атак змушує банки впроваджувати жорсткіші обмеження, що сповільнює кредитування бізнесу.

3. Готівкові обмеження в кризових регіонах. Підприємці в регіонах, де відбуваються бойові дії, часто стикаються із проблемами доступу до готівкових коштів. Це унеможливорює виконання фінансових зобов'язань та знижує довіру до банківської системи.

4. Юридичні та фінансові бар'єри. Неодноразово траплялися випадки, коли блокування рахунків підприємств у зв'язку з арештами або іншими юридичними заходами робило неможливим використання кредитних коштів. Така ситуація демотивує бізнес шукати фінансування через банки.

5. Ризики неповернення кредитів. Значне зниження платоспроможності підприємств та їхніх клієнтів призводить до зростання частки проблемних кредитів. Це змушує банки ставати обережнішими у видачі нових позик, особливо малим підприємствам, які найчастіше є уразливими до фінансових криз.

Таким чином, війна створює складне середовище для розвитку кредитування, однак досвід доводить, що за умов правильної підтримки банківського сектору (наприклад, державних гарантій чи спеціальних програм для малого бізнесу), ці перешкоди можна частково подолати. Це критично важливо для відновлення економіки в повоєнний період, оскільки малий і середній бізнес є основою стабільності та зростання держави.

Разом з тим, роль банків полягає не лише в наданні фінансування, але й у розробці гнучких підходів до кредитування, що враховують особливості повоєнної економіки. Це можуть бути довгострокові кредити з пільговими умовами, програми підтримки стартапів або інвестиційні кредити для відновлення пошкоджених під-

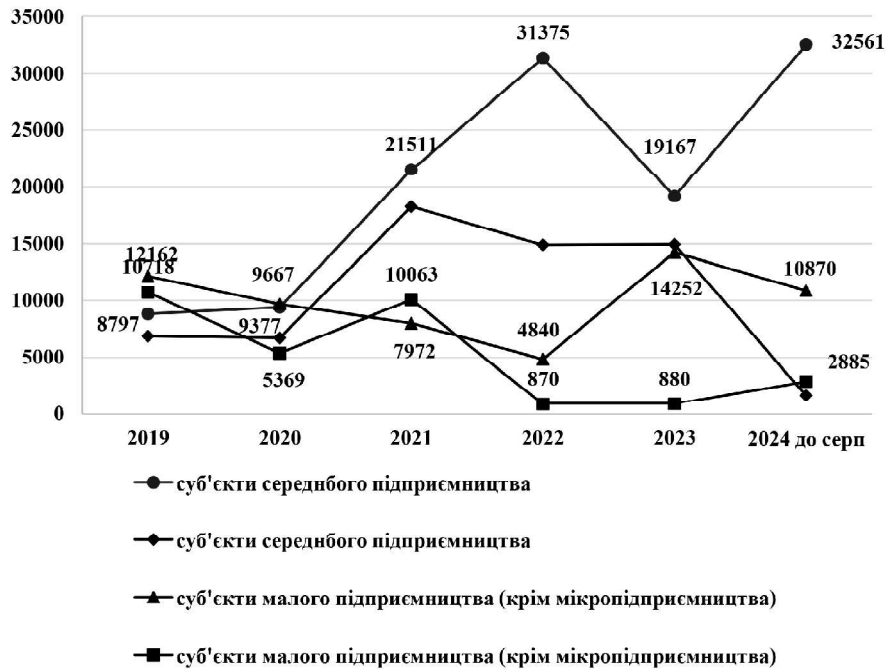

Рис. 1. Кредитування малого та середнього бізнесу банків України в національній та іноземній валюті за 2019–2024 роки, млн грн

Джерело: сформовано на основі [7–8].

приємств. Також важливим є створення механізмів гнучкого реструктурування існуючих зобов'язань, які дозволять бізнесу стабілізуватися та поступово відновити свою платоспроможність.

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на економічний розвиток країн світу, а наступні роки стали важким випробуванням для бізнесу, який змушений був звертатися до банків для кредитування своїх капітальних потреб. Однак, аналіз динаміки банківського кредитування МСБ в Україні вказує, що з 2019 по 2024 роки спостерігається нестабільна тенденція в цьому сегменті, яка пов'язана не лише з пандемією, але й з повномасштабною війною, що почалася у 2022 році (табл. 1).

Аналіз даних за період 2019–2024 років свідчить про коливання обсягів банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. У 2019 році загальний обсяг кредитів становив 104 943 млн грн, з яких 75 614 млн грн були надані в національній валюті та 29 328 млн грн в іноземній валюті. У 2020 році спостерігалася значне скорочення кредитування, коли загальна сума зменшилася до 78 057 млн грн. Це можна пояснити негативними наслідками пандемії COVID-19, що змусила малі та середні підприємства скоротити свою діяльність.

Однак у 2021 році відбулося помітне відновлення, і загальний обсяг кредитів зріс до 110 776 млн грн, що свідчить про стабілізацію фінансової ситуації. У наступні роки кредитування продовжувало коливатися, зокрема в 2023 році спостерігалася нове зниження до 83 793 млн грн, а у 2024 році (дані до серпня) загальний обсяг кредитування становив 103 835 млн грн.

Зменшення кредитування в іноземній валюті в останні роки може свідчити про більшу залежність підприємств від національної валюти або зміну кредитної політики банків щодо валюти кредитів.

Важливим аспектом аналізу кредитування малого та середнього бізнесу є розгляд надання кредитів в розрізі національної та іноземної валюти (рис. 1).

Кредити в національній валюті менш ризиковані для бізнесу, оскільки виключають валютні коливання та ризик девальвації, забезпечуючи стабільність у періоди економічної нестабільності. Водночас кредити в іноземній валюті можуть бути вигіднішими через нижчі відсоткові ставки, що особливо приваблює підприємства-експортери. Однак такі позики супроводжуються валютними ризиками, які можуть ускладнити обслуговування боргів при різких змінах обмінного курсу.

Необхідним елементом дослідження кредитування малого та середнього бізнесу є глибокий аналіз динаміки відсоткових ставок за кредитами, оскільки саме вартість позики є ключовим фактором, що визначає доступність фінансових ресурсів для підприємств. Відсоткова ставка виступає як індикатор вартості залучення капіталу, і її зміни безпосередньо впливають на здатність бізнесу отримувати фінансування для підтримки своєї діяльності, інвестування в розвиток чи відновлення після криз. Підвищення ставок може суттєво обмежити можливості МСБ у залученні кредитів, тоді як зниження робить позики більш привабливими і доступними, що, своєю чергою, може стимулювати економічне зростання.

Аналізуючи дані таблиці, можна простежити зміну процентних ставок за кредитами для малого та середнього бізнесу за період 2019–2024 років.

У 2019 році загальна процентна ставка за кредитами становила 16.9%, з яких кредити в національній валюті мали ставку 18.1%, а в іноземній валюті — 6.5%. Для середніх підприємств ставка становила 19.3%, а для малих — 17.3%. Вищі ставки за кредитами в націо-

Таблиця 2. Середні відсоткові ставки за кредитами малого та середнього бізнесу банками України за 2019—2024 роки, %

Період	Процентна ставка усього	У тому числі за валютами		у тому числі за розміром суб'єкта					
				суб'єкти середнього підприємництва			суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)		
		національна валюта	іноземна валюта	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
					національна валюта	іноземна валюта		національна валюта	іноземна валюта
2019	16.9	18.1	6.5	19.3	20.7	11.6	17.3	18.7	8.4
2020	13.4	14.0	4.9	13.3	14.4	5.5	9.8	10.1	7.0
2021	10.2	10.5	4.8	10.8	11.8	3.9	9.4	9.6	6.3
2022	12.9	13.0	5.5	14.8	14.9	3.7	15.6	15.7	5.3
2023	18.9	19.0	6.2	19.9	20.3	6.0	17.8	17.9	5.4
2024 до серп	16.9	17.0	7.0	20.9	21.0	7.7	16.2	16.4	5.7

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [7—8].

нальній валюті пояснюються ризиками інфляції та девальвації гривні, тоді як кредити в іноземній валюті пропонувалися під нижчі відсотки, але несли валютні ризики (рис. 2).

У 2020 році, на тлі пандемії COVID-19, відбулося суттєве зниження ставок: загальна ставка впала до 13.4%, причому ставки за кредитами в національній валюті знизилися до 14.0%, а в іноземній до 4.9%. Це було спрямовано на підтримку підприємств, які постраждали від економічної кризи. Ставки для середніх підприємств знизилися до 13.3%, а для малих — до 9.8%.

У 2021 році спостерігалось подальше зниження процентних ставок до 10.2%, з незначним зменшенням як для національної валюти (10.5%), так і для іноземної (4.8%). Це був період економічної стабілізації після першого удару пандемії. Відповідно, ставки для середніх підприємств становили 10.8%, а для малих — 9.4%.

Проте у 2022 році, з початком повномасштабної війни, ставки знову почали зростати, досягнувши 12.9% загалом. Кредити в національній валюті піднялися до 13.0%, а в іноземній валюті — до 5.5%. Військові дії призвели до значної економічної нестабільності, що

обумовило зростання ризиків та підвищення вартості кредитів для МСБ. Ставки для середніх підприємств досягли 14.8%, а для малих — 15.6%.

У 2023 році процентні ставки різко зросли до 18.9%, при цьому ставки за національною валютою піднялися до 19.0%, а за іноземною — до 6.2%. Це відображає погіршення економічної ситуації через тривалий військовий конфлікт. Для середніх підприємств ставка досягла 19.9%, а для малих — 17.8%.

Станом на серпень 2024 року спостерігається деяке зниження загальної процентної ставки до 16.9%. Кредити в національній валюті мають ставку 17.0%, а в іноземній — 7.0%. Для середніх підприємств ставки залишаються на рівні 20.9%, а для малих — 16.2%, що свідчить про поступове відновлення економіки, проте високі ризики все ще зберігаються.

Враховуючи виклики, пов'язані з високими процентними ставками за комерційними кредитами, уряд України розробив спеціальну програму для підтримки малого та середнього бізнесу. Ця програма надає можливість підприємцям отримати кредити на вигідних умовах із зниженою відсотковою ставкою, що залежить від ряду критеріїв, включаючи обсяг доходу компанії та

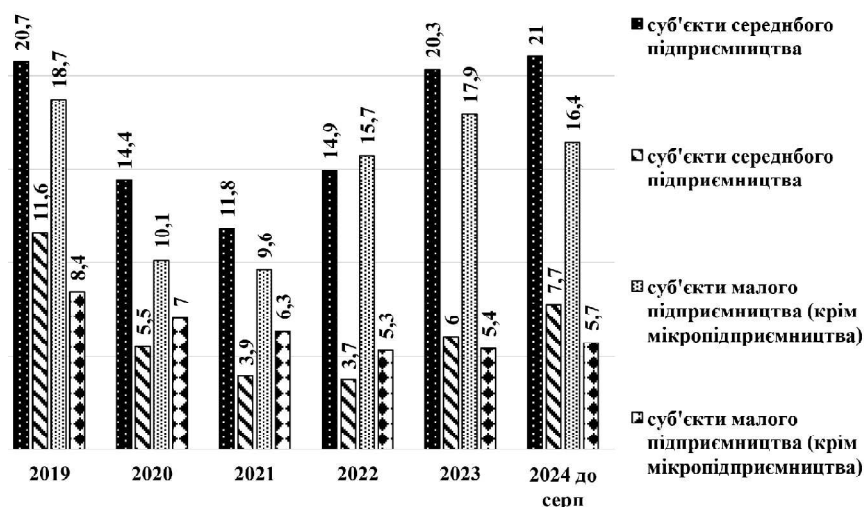

Рис. 2. Динаміка відсоткових ставок за кредитами малого та середнього бізнесу банками України, в національній та іноземній валюті за 2019—2024 роки, %

Джерело: сформовано на основі [7—8].

кількість робочих місць, створених підприємством [8—9].

Незважаючи на привабливість програми, підприємці зіштовхуються з певними труднощами при її використанні. Зокрема, за даними опитувань, 22% представників бізнесу повідомляють про адміністративні перешкоди та складнощі в процесі отримання кредитів. Бюрократичні процедури і затримки у прийнятті рішень знижують ефективність програми та обмежують доступ бізнесів до необхідних ресурсів [8—9].

Станом на 28 жовтня 2024 року, за тиждень у межах "Доступні кредити 5-7-9%" українські підприємці отримали 511 пільгових кредитів на загальну суму 2,4 мільярда гривень. Лідируючі позиції за обсягами укладених кредитних договорів займають Львівська, Дніпропетровська, Одеська, Київська, Харківська, Вінницька, Полтавська області та місто Київ [9].

Це свідчить про стабільний попит на пільгові кредитні продукти серед малого та середнього бізнесу, який прагне використовувати доступні ресурси для розвитку та розширення своєї діяльності, незважаючи на високий рівень ризиків.

Стратегія розвитку кредитування (2024 рік), яка була представлена Радою з фінансової стабільності, має вагомe значення для економічного відновлення України після війни [10]. Особливий акцент зроблено на підтримці малого та середнього бізнесу, який є критично важливим для забезпечення робочих місць, стабільності громад і відновлення економіки загалом. Так, одним із ключових напрямків стратегії є створення умов для доступності кредитів для підприємств. Це включає зниження кредитних ризиків через впровадження механізмів державних гарантій, субсидювання відсоткових ставок та проектного фінансування. Особливо важливим є акцент на підтримці бізнесів, що працюють у регіонах стійкості, які постраждали від бойових дій, але мають потенціал для відновлення.

Документ також пропонує розширення фінансових інструментів, таких як торговий факторинг, фінансовий лізинг і програми підтримки стартапів. Ці інструменти дозволять МСБ отримувати фінансування для розширення, модернізації та запуску нових проєктів, що є важливим у контексті відбудови критичної інфраструктури та забезпечення економічного зростання.

Запровадження цифрових рішень та розвиток кредитних історій через бюро кредитних історій також є важливими аспектами. Це сприятиме зменшенню інформаційної асиметрії між банками та підприємцями, що дозволить більш ефективно оцінювати кредитоспроможність бізнесів та знижувати ризики неповернення позик.

Підтримка МСБ через кредитування сприяє не лише економічному, а й соціальному відновленню. Створення нових робочих місць, особливо для внутрішньо переміщених осіб та мешканців регіонів стійкості, сприяє зниженню соціальної напруги та підвищенню якості життя. Крім того, розвиток місцевих підприємств забезпечує громадам доступ до необхідних товарів і послуг.

Реалізація цієї стратегії здатна стати фундаментом для повоєнного відновлення економіки України. Вона не лише розширює можливості для фінансування малого та середнього бізнесу, а й сприяє стабіль-

ності банківської системи, розвитку інновацій та підвищенню соціальної згуртованості. Ефективна реалізація програми дозволить Україні зробити важливий крок на шляху до економічної стійкості та сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на потенційну користь, банківське кредитування у повоєнний період стикається з низкою викликів. По-перше, фінансові установи часто обережно ставляться до видачі кредитів через високий рівень ризиків, пов'язаних із нестабільною економічною ситуацією. По-друге, підприємці можуть стикатися з високими відсотковими ставками або недостатністю заставного майна для отримання кредитів.

Держава відіграє важливу роль у стимулюванні банків до фінансування МСБ шляхом впровадження програм гарантування кредитів, субсидювання відсоткових ставок та створення спеціалізованих фондів підтримки підприємництва. Крім того, міжнародні донори та фінансові організації надають додаткові ресурси для підтримки кредитування бізнесу у постраждалих регіонах. Кредитування МСБ сприяє не лише економічному зростанню, але й соціальній стабільності. Завдяки доступу до фінансових ресурсів, підприємці можуть забезпечувати роботою внутрішньо переміщених осіб, які втратили засоби до існування через війну. Це також сприяє інтеграції таких осіб у нові громади, підвищуючи рівень соціальної згуртованості. Банківські кредити також підтримують розвиток підприємств, що працюють у сферах критичної інфраструктури, таких як енергетика, транспорт і житлове будівництво. Це забезпечує стійкість економіки та її готовність до подальших викликів.

Розвиток малого та середнього бізнесу у повоєнному відновленні держави неможливий без належного фінансування, яке забезпечують банківські кредити. Вони є важливим інструментом для відновлення інфраструктури, створення робочих місць, стимулювання інновацій та підтримки соціальної стабільності. Держава, банки та міжнародні партнери повинні спільно працювати над створенням сприятливих умов для кредитування МСБ, що стане запорукою стійкого економічного відновлення та процвітання країни.

Крім того, в умовах зростаючих ризиків необхідно запровадити нові фінансові інструменти, що враховують непередбачуваність ринку. Розвиток ринку капіталу та впровадження інструментів, які знижують ризик невизначеності, сприятимуть залученню інвестицій з приватного сектора та зміцненню стійкості українських МСП в умовах кризи.

Література:

1. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Крилова О. В., Федорова О. Г., Ісаєв І. С., Сухов Р. В. Місце банківської системи України у післявоєнній відбудові країни. Економічний вісник. 2023. № 4. С. 139—147.

3. Алексін Г. Стейкхолдерський підхід до повоєнного відновлення економіки України. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 26—27 квітня 2023 р. С. 157-158. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf> (дата звернення: 04.01.2025).

4. Мурашківська І., Лобко О. Система банківського кредитування домогосподарств: сутність та особливості функціонування в умовах цифрової економіки. Науковий вісник Полісся. 2023. № 2 (27). С. 289—305.

5. Крупка М.І., Ванькович Д.В., Кульчицький М.І. Банківське кредитування пріоритетних галузей економіки в механізмі реалізації фінансової політики України. Економіка та суспільство. 2024. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3557> (дата звернення: 03.01.2025).

6. Романовська Ю., Складанюк М. Діджиталізація банківського сектору в умовах пандемії. Економіка та суспільство. 2022. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1120> (дата звернення: 02.01.2025).

7. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 22.11.2024).

8. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/novi_mozhливosti_derzhavnikh_program_dostupni_kredit_5-7-9_ta_dostupnii_finance_sovii_lizing_5-7-9-3436 (дата звернення: 22.11.2024).

9. Колесніченко О. "Доступні кредити 5-7-9%": скільки грошей отримали підприємці за останній тиждень — Delo.ua. Останні новини України та світу онлайн — Головний діловий портал Delo.ua. URL: <https://delo.ua/business/dostupni-kredit-5-7-9-skilki-grosei-otrimali-pidprijemci-za-ostannii-tizden-437932/> (дата звернення: 24.11.2024).

10. Стратегія з розвитку кредитування. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lending_development_strategy_2024.pdf (дата звернення: 02.01.2025).

References:

1. Dykan, V. and Frolova, N. (2022), "Directions and instruments of state support for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during wartime", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>.

2. Krylova, O. V., Fedorova, O. G., Isaev, I. S. and Sukhov, R. V. (2023), "The place of the banking system of Ukraine in the post-war reconstruction of the country", *Ekonomichnyi visnyk*, vol. 4, pp. 139—147.

3. Aleksin, G. (2023), "Stakeholder approach to the post-war recovery of the economy of Ukraine", *Hlobalizatsiyni vyklyky: uriaduvannia majbutn'oho. Materials Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Globalization challenges: governance of the future. Materials of the International Scientific and Practical Conference]*, Kyiv, Ukraine, 26—27 april, pp. 157—158, Available at: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf> (Accessed 4 January 2025).

4. Murashkovska, I. and Lobko, O. (2023), "The system of bank lending to households: the essence and features of functioning in the conditions of the digital economy", *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 2 (27), pp. 289—305.

5. Krupka, M.I., Vankovych, D.V. and Kulchytskyi, M.I. (2024), "Bank lending to priority sectors of the economy in the mechanism of implementing the financial policy of Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 60. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3557> (Accessed 3 January 2025).

6. Romanovska, Yu. and Skladaniuk, M. (2022), "Digitalization of the banking sector in the context of a pandemic", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 36, Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1120> (Accessed 2 January 2025).

7. National Bank of Ukraine (2024), "Financial sector statistics", Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (Accessed 22 November 2024).

8. Ministry of Finance of Ukraine (2024), Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/novi_mozhливosti_derzhavnikh_program_dostupni_kredit_5-7-9_ta_dostupnii_finance_sovii_lizing_5-7-9-3436 (Accessed 22 November 2024).

9. Kolesnichenko, O. (2024), "Affordable loans 5-7-9%": how much money did entrepreneurs receive in the last week", *Delo.ua*. Latest news of Ukraine and the world online, Available at: <https://delo.ua/business/dostupni-kredit-5-7-9-skilki-grosei-otrimali-pidprijemci-za-ostannii-tizden-437932/> (Accessed 24 November 2024).

10. National Bank of Ukraine (2024), "Strategy for the development of lending", Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lending_development_strategy_2024.pdf (Accessed 2 January 2025).

Стаття надійшла до редакції 08.01.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663